

Savushkin D. I.

Berdiansk University of Management and Business

MODELING OF ECONOMIC TRANSFORMATIONS RESORT-RECREATION SYSTEMS

Summary

The article is devoted development of the methodological going near the design of mechanism of economic transformation in the resort-recreation systems. Substantiated conceptual principles of system research of functioning of economy of resort-recreation educations, which contain the aggregate of positions about essence and research of process of development of such systems as an aggregate of transformation changes. With the purpose of research of problem of economic transformations of the resort-recreation systems the complex of alternative economic and mathematical models, which allows creating the effective mechanisms of management transformation of such systems, is built. In accordance with results, designs found out and analyses basic parameters, which substantially influence on the processes of economic transformations.

Key words: resort-recreation complex, economic transformations, transformation cycle, model of transformation changes, matrix of transformation.

УДК 336.1:352+519.7

Семенча І. Є.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ВДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ШЛЯХОМ КОГНІТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

У статті зазначено, що в світлі останніх подій в Україні при розв'язанні стратегічних питань розвитку фінансової системи регіонів, зокрема завдання регулювання місцевого бюджетування, питання потрібно розглядати з позиції управління за результатами та рішення обґрунтовувати за допомогою застосування методології когнітивного моделювання. Визначено, що важливою задачею підвищення загального соціально-економічного стану регіонів сьогодні стає розподілення бюджетних коштів, у якому благополуччя та добробут кожного окремого регіону буде основною соціально-економічною категорією. В результаті дослідження з'ясовано, що у питанні бюджетного місцевого регулювання з точки зору встановленого підходу задіяна низка зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на процес поліпшення регіонального добробуту. Узагальнено основні фактори в єдину систему та визначено низку прямих та опосередкованих впливів. За допомогою побудови когнітивної карти моделі регіонального місцевого бюджетування вивчено особливості дії системи. Доведено, що в результаті проведення сценарного аналізу моделі регіонально-місцевого бюджетування можливо визначити критичний рівень збільшення обсягу грошових коштів на задоволення потреб конкретного регіону, при якому він буде мати найкращий соціально-економічний ефект. Визначено такий рівень на короткостроковий період для Дніпропетровської області.

Ключові слова: місцеве бюджетування, регулювання, регіональний добробут, когнітивне моделювання, сценарний аналіз, управління результатами.

Постановка проблеми. Основним завданням соціально-економічної політики держави в світлі останніх подій в Україні особливо гостро постає питання соціального захисту та підтримки населення, яке проживає у ній. Одним із інструментів для підвищення соціально-економічної підтримки громадян України є саме місцеві бюджети [1].

Бюджетне регулювання взагалі не слід розглядати лише як діяльність бюджетної системи, адже воно відображає процеси політичного та народногосподарського значення, за допомогою яких вирішується загальнодержавні завдання із забезпечення економічного зростання, розвитку продуктивних сил, піднесення рівня добробуту населення, усунення розбіжностей у розвитку окремих територій, вирішення національних проблем, тощо.

Усе це надає бюджетному регулюванню виняткове значення та особливе місце у складі внутрішньодержавних відносин в оновленому підході.

Суть сучасних процесів в бюджетній політиці полягає в «управлінні результатами» – забезпеченні взаємозв'язку між бюджетними ресурсами, що виділяються, та очікуваними результатами їх використання. Центральне місце в цій концепції займає визначення «стратегічної мети». Під-

готовка стратегічного плану [2-4], який потрібно покласти в основу процесу розподілу бюджетних коштів в регіоні, повинна носити колективний характер. Однак досить часто вироблення заходів в рамках соціально-економічної політики в регіоні здійснюється нескоординованими зусиллями співробітників багатьох органів виконавчої влади.

Крім того, актуальним залишається питання про величину, на яку повинен бути збільшений місцевий бюджет за новим бюджетним підходом, та її регулювання у зв'язку з особливостями економічної діяльності регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, що піднімаються у даному дослідженні, займався ряд російських і зарубіжних вчених в своїх роботах, які можна умовно поділити на декілька груп:

– дослідження в галузі моделювання регіональної економіки, засновані на застосуванні методів математичного моделювання (Е.В. Бережна, А.В. Буров, А.А. Денисов, Ю.П. Іванілов, А.Н. Ільченко, В.А. Колемаєв, В.І. Малихін, А.Т. Надеєв, А.А. Петров, І.Г. Поспелов, Т. Нейлор та ін.);

– дослідження в області формування коштів місцевих бюджетів (П.В. Мельник, Є.О. Литви-

ненко, В.Д. Базилевич, О.Д. Василик, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, І.О. Луніна, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічник та ін.);

– дослідження, пов'язані з регіональною економікою як наукою (А.Г. Гранберг, Р.М. Мельников, Б.Н. Кузик, Ю.В. Кушлин, А.Г. Степанов, Г. Мюрдал, Дж. Фрідман, А.О. Хішман та ін.);

– дослідження, пов'язані з використанням ситуаційних технологій в управлінні та навчальній діяльності (В.П. Белов, А.Н. Данчул, М.М. Демидов, Н.І. Ільїн, А.Н. Павлов, А.В. Петров, А.Н. Райков, М.М. Тихомиров, Ю.Г. Федулов та ін.)

Наукова новизна даного дослідження полягає у розробці моделі розподілу місцевих бюджетних коштів, яка враховує ціннісний, територіальний та структурний аспекти даного розподілу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасній дійсності поки невирішеними, на наш погляд, залишаються завдання такого розподілу коштів місцевого бюджету регіону, яке відповідало б цілям стратегічного планування та враховувало структурну і просторову організацію регіону як системи.

Мета статті. Метою даної статті є визначення позицій щодо удосконалення дій регіонального управління в процесі розподілу коштів місцевого бюджету на прикладі Дніпропетровської області за допомогою моделювання.

Виклад основного матеріалу. Щоб покращити життя своїх громадян, влада ставить перед собою чимало завдань, приймає законопроекти, складає програми розвитку в тій чи іншій сфері суспільного життя. Важливою задачею підвищення загального стану регіону є розподілення бюджетних коштів, у якій благополуччя та добробут регіону буде основною соціально-економічною категорією. Добробут характеризує забезпеченість населення необхідними матеріальними і духовними благами, відображає рівень життя населення і розвитку регіону в цілому.

Розподіл коштів місцевих бюджетів здійснюється за багатьма різними напрямками, такими як державне управління, судову владу, міжнародну діяльність, фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення, національну оборону, правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави, освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культуру і мистецтво та інші [5; 6].

Також Бюджетним кодексом України зазначені певні нормативні значення мінімально допустимих обсягів коштів бюджету, які витрачаються на розвиток того чи іншого напрямку діяльності.

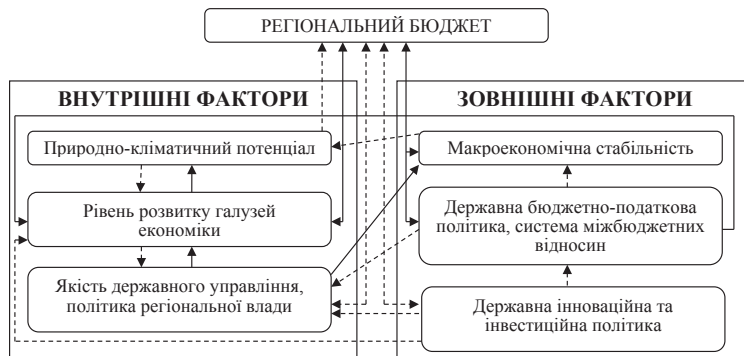

Рис. 1. Класифікація основних факторів впливу на стан регіонального бюджету та характер їх зв'язку: – прямий вплив, – опосередкований вплив

У разі, якщо витратна частина бюджету перевищує мінімально необхідний обсяг витрат, на місцях виникає задача оптимізації розподілу ресурсів по напрямкам розвитку регіону.

Задача розподілу бюджету полягає у виділенні грошей на фінансування сфер діяльності для задоволення потреб населення, що проживає на окремих територіях, враховуючи обмеженість ресурсів місцевого бюджету, таким чином, щоб загальний добробут регіону досяг максимального значення.

Розглянувши ланцюги впливу на фінансову систему, можна виділити наступні її підсистеми: управління фінансами, фінанси суб'єктів, ринок капіталу, страхування, міжнародні фінанси.

Задля подальшого аналізу усіх існуючих зовнішніх (опосередкований вплив на систему) та внутрішніх (безпосередній вплив на систему) зв'язків, розподілимо їх за класифікацією (рис. 1). На рис. 1 розглянуто усі основні взаємодії на фінансову систему та між підсистемами, що покладено в основу дослідження.

В межах обраного підходу в дослідженні для проведення аналізу визначено ключовий показник, який потребує визначення та суттєво впливає на стан об'єкта дослідження: обсяг грошових коштів бюджету, виділених на задоволення потреб регіону.

Відповідно вихідним узагальненим показником є благополуччя регіону, яке може бути досягнуто за допомогою трьох найважливіших факторів:

1. Потреби населення.
2. Потреби галузей.
3. Мінімізація видатків бюджету.

Іншими показниками в моделі, які, як ми вважаємо, не можна не враховувати, є такі об'єктивно існуючі фактори: обмеження видатків місцевого бюджету по територіям та наявність взаємозв'язку регіону із іншими регіонами.

Таким чином, визначено головну мету, до якої потрібно прагнути в управлінні ключовим показником при дослідженні впливів, є раціональне використання коштів бюджету задля підвищення благополуччя регіону та мінімізації бюджетних ресурсів.

Як бачимо, визначений вище перелік показників має змішаний склад чинників впливу, які можуть бути виражені як кількісно, так і якісно. Така за ознаками множина, на нашу думку, може бути адекватно досліджена за допомогою когнітивного моделювання, оскільки когнітивна структуризація дає можливість об'єктивізувати знання експерта в обраній проблемній предметній області, формалізувати складно структуровану соціально-економічну проблему.

Для організації моделювання скористувалися програмним забезпеченням «Канва», тому що воно дозволяє:

- здійснювати моделювання з великою кількістю факторів (змінних) різної природи, які взаємопов'язані між собою;
- зазначати межі для зміни параметрів та початкові значення;
- визначати природу зв'язків між факторами моделі;
- визначати та уточнювати силу взаємозв'язків між факторами моделі;
- будувати наглядну схему зв'язків між факторами у вигляді спрямованого зваженого орграфа – когнітивної карти.
- отримувати результати у вигляді процентного співвідношення та у фактичних цифрах, змінюючи параметри моделі;

– наочно демонструвати вплив факторів після зміни одного з них;

– розрахувати обернену задачу – виходячи від бажаного результату розрахувати зміну вхідного параметру;

– здійснювати сценарний аналіз поставленого завдання з метою прогнозування розвитку подій та/або розробки пропозицій.

В результаті моделювання отримано загальну модель регіонального місцевого бюджетування (рис. 2).

За отриманою когнітивною картою моделі (див. рис. 2) визначено основні причинно-наслідкові ланцюги:

Додатний зв'язок (збільшення одного показника призводить до збільшення іншого): обсяг грошових коштів бюджету, виділених на задоволення потреб регіону – обмеження видатків бюджету по територіям – потреби населення – наявність та сила взаємозв'язків у регіоні – обмеження видатків бюджету по територіям – потреби галузей – обсяг грошових коштів бюджету, виділених на задоволення потреб регіону.

Від'ємний зв'язок (збільшення одного показника призводить до зменшення іншого та навпаки): обмеження видатків бюджету по територіям – мінімізація видатків бюджету – потреби галузей – наявність та сила взаємозв'язків у регіоні – обсяг грошових коштів бюджету, виділених на задоволення потреб регіону – мінімізація видатків бюджету – потреби населення.

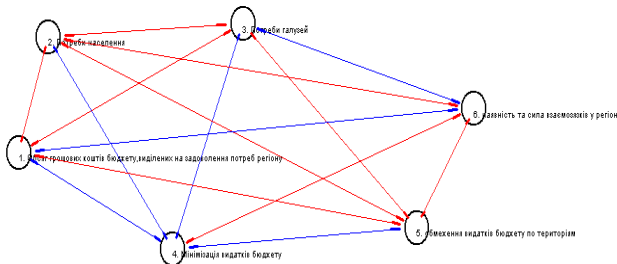

Рис. 2. Когнітивна карта моделі регіонального місцевого бюджетування: червона лінія – додатний зв'язок, синя лінія – від'ємний зв'язок

Далі проведено сценарне дослідження. При моделюванні для визначених показників використовувались значення Дніпропетровського обласного бюджету за 2013-2014 рр. [7; 8].

Розглянемо отримані результати моделювання за різними сценаріями:

Таблиця 1
Результати моделювання за різними сценаріями

Обсяг грошових коштів, необхідних для задоволення потреб регіону	%	Результат моделювання	
		%	консонанс
Невелика зміна	0,7	1,6	0,76
Значна зміна	2,9	7	0,76
Велика зміна	5	12,2	0,76

Як видно з табл. 1, при збільшенні обсягу грошових коштів, необхідних для задоволення потреб регіону з 0,7% до 5%, дає ідентичні консонанси (0,76), що говорить про стабільний ефект на вихідні показники та достовірні результати у процентному співвідношенні.

При аналізі отриманих результатів можна сказати, що пропорційне збільшення вихідних показників можна представити у вигляді експонен-

ціальної функції та можна визначити критичну точку, після якої збільшення буде недоцільним та не принесе відповідної віддачі.

Тобто, з огляду на проведений аналіз, можна сказати, що збільшення обсягу грошових коштів на задоволення потреб Дніпропетровської області більше ніж на 3% буде недоцільним та не матиме відповідного економічного ефекту.

Крім того, за результатами сценарного аналізу можна зробити і такі висновки:

1) ЯКЩО

обсяг грошових коштів, виділених на задоволення потреб регіону зростає на 5%,

ТО

– фінансування потреб населення зростає на 9%, а вкладання коштів у задоволення потреб населення сприятиме досягненню поставленої стратегічної мети – підвищення благополуччя населення;

– фінансування на задоволення потреб галузей теж зростає на 9%, аналогічно із фінансуванням потреб населення;

– коефіцієнт наявності та сили взаємозв'язків з іншими регіонами спадає на 6,3%, тобто регіон стає більш самостійним та фінансово незалежним.

2) ЯКЩО

обсяг грошових коштів зростає на 2,9%,

ТО

– фінансування потреб населення зростає на 5,2%;

– фінансування на задоволення потреб галузей зростає на 5,2%;

– коефіцієнт наявності та сили взаємозв'язків з іншими регіонами спадає на 3,6%.

3) ЯКЩО

обсяг грошових коштів зростає на 0,7%,

ТО

– фінансування потреб населення зростає на 1,2%;

– фінансування на задоволення потреб галузей зростає на 1,2%;

– коефіцієнт наявності та сили взаємозв'язків з іншими регіонами спадає на 0,8%.

Висновки і пропозиції. Таким чином, в ході дослідження дійшли низки висновків:

1. Управління за результатами в розв'язанні стратегічних питань розвитку фінансової системи регіонів, зокрема завдання регулювання місцевого бюджетування, можливо за допомогою застосування методології когнітивного моделювання.

2. У питанні бюджетного місцевого регулювання задіяна низка зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на процес поліпшення регіонального добробуту, що складають єдину систему із низкою прямих та опосередкованих впливів (див. рис. 1).

3. Дослідження особливостей дії системи регіонального місцевого бюджетування стало можливим за допомогою побудови когнітивної карти моделі регіонального місцевого бюджетування (див. рис. 2).

4. В результаті проведення сценарного аналізу моделі регіонального місцевого бюджетування можливо визначити критичний рівень збільшення обсягу грошових коштів на задоволення потреб конкретного регіону, при якому він буде мати найкращий соціально-економічний ефект.

5. Для місцевого бюджету Дніпропетровської області на коротку перспективу можна рекомендувати збільшення обсягу грошових коштів на задоволення її потреб на 3%, що повинно забезпечити поліпшення стану регіонального добробуту.

Таким чином, у подальшому вважаємо за необхідне пропонувати розроблену когнітивну модель фінансовим управлінням облдержадміністрації для впровадження в практику управління фінан-

сами регіонів, використовувати метод когнітивного моделювання Міністерству фінансів України при застосуванні визначеного підходу у бюджетному регіональному розподілі.

Список літератури:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
2. Фінанси: курс для фінансистів : навч. посіб. / За ред. В.І. Осипцева. – К. : Знання, 2008. – 567 с.
3. Пирогова М.В. Проблеми формування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / М.В. Пирогова, М.Ю. Шелест. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Economics/3_80327.doc.htm.
4. Солдатенко О.В. Місцеві бюджети в Україні: проблеми та напрями їх вирішення / О.В. Солдатенко // Збірник наукових праць науково-дослідного інституту фінансового права за 2012 рік / НДІ фінансового права. – К. : Алерта, 2012. – 334 с. – С. 91-94.
5. Закон України «Про державний бюджет України на 2013 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
6. Закон України «Про державний бюджет України на 2014 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
7. Про обласний бюджет на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/%28DOCWEB%29/2A7DBE9663541078C2257AE3003572D8?OpenDocument>.
8. Про обласний бюджет на 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/official-records/budget>.

Семенча І. Е.

Днепропетровский национальный университет имени Олеса Гончара

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕСТНОГО БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ ПУТЕМ КОГНИТИВНОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ

Резюме

В статье отмечается, что в свете последних событий в Украине при разрешении стратегических задач развития финансовой системы регионов, в частности задач регулирования местного бюджета, вопросы необходимо рассматривать с позиции управления по результатам и обосновывать решения с помощью когнитивного моделирования. Определено, что важной задачей повышения общего социально-экономического состояния регионов сегодня становится распределение бюджетных средств, при котором благополучие и благосостояние каждого отдельного региона будет основной социально-экономической категорией. В результате исследования определено, что в вопросе бюджетного местного регулирования с точки зрения установленного подхода задействованы внешние и внутренние факторы, которые влияют на процесс улучшения регионального благосостояния. Обобщены факторы в единую систему и определены прямые и опосредованные связи. С помощью построения когнитивной карты модели регионального местного бюджетирования изучены особенности действия системы. Доказано, что в результате проведения сценарного анализа модели регионального местного бюджетирования можно определить критический уровень увеличения объема денежных средств на удовлетворение потребностей конкретного региона, при котором он будет иметь наилучший социально-экономический эффект. Определен такой уровень для Днепропетровской области.

Ключевые слова: местное бюджетирование, регулирование, региональное благосостояние, когнитивное моделирование, сценарный анализ, управление результатами.

Semencha I. Y.

Dnepropetrovsk National University named after Oles Gonchar

THE IMPROVEMENT OF REGIONAL BUDGETARY REGULATION IN UKRAINE WITH COGNITIVE MODELING

Summary

In the light of latest developments in Ukraine at the permission of strategic problems of development of a financial system of regions questions are necessary for considering from a management position by results and to prove decisions with the help cognitive modelling. Distribution of budgetary funds at which well-being and well-being of each separate region will be the basic social and economic category becomes a problem of increase of the general social and economic condition of regions today. As a result of research it is defined that external and internal factors which influence process of improvement of regional well-being are involved in a question of budgetary local regulation from the point of view of the established approach. Factors are generalised in uniform system and the direct and mediated communications are defined between them. By means of construction cognitive cards of model of regional local budgeting are studied features of action of system. It is proved that as a result of carrying out of the scenario analysis of model of regional local budgeting it is possible to define critical level of increase in volume of money resources on satisfaction of requirements of concrete region at which it will have the best social and economic effect. Such level for the Dnepropetrovsk region is defined.

Key words: local budgeting, regulation, regional well-being, cognitive modeling, scenario analysis, management of results.